Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi energian alkuperätakuista (HE 87/2021 vp)

Perustuslakivaliokunta

4.6.2021

Erityisasiantuntija Inkeri Lilleberg

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Uusiutuvan energian direktiivi (RED II)

- **Jäsenvaltiot varmistavat yhteisesti, että EU:n uusiutuvan energian osuus energian loppukulutuksesta on vähintään 32 % v. 2030**
- **Ei sitovia kansallisia tavoitteita**
  - Jäsenvaltiot ovat asettaneet uusiutuvan energian tavoitteensa hallintomalliasetuksen mukaisessa kansallisessa ilmasto- ja energiasuunnitelmassa.
  - Suomi on ilmoittanut komissiolle 51 %:n tavoitteesta.

- **Alkuperätakuut**
  - Jäsenvaltioille velvollisuus alkuperätakuiden myöntämiseen sähkön lisäksi uusiutuvalla energialla tuotetuille kaasulle ja vedylle sekä lämmitykselle ja jäähdytykselle
    - Jäsenvaltioiden harkintavallassa laajentaminen myös muuhun energian tuotantoon, kuten ydinvoimalla tuotettuun sähköön

Direktiivi toimeenpantava 30.6.2021 mennessä.

Hallituksen esityksen tavoitteet ja valmistelu

- **Ehdotetulla uudella lailla energian alkuperätakuista pantaisiin täytäntöön**
  - RED II –direktiivin alkuperätakuita koskeva sääntely sekä
  - sähkömarkkinadirektiivin säännökset sähkön alkuperän ilmoittamisesta

- **Esityksen tavoitteena on parantaa asiakkaan mahdollisuutta vaikuttaa kuluttamansa energian alkuperään luotettavan järjestelmän kautta**

- **Hallituksen esityksen valmistelu ministeriössä virkatyönä**
  - Valmistelun tueksi teetetty selvitykset
    - Gaia Consulting Oy: alkuperätakuujärjestelmän laajennuksesta uusiutuvalle kaasulle sekä
    - Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy: lämmön ja jäähdytyksen alkuperätakuujärjestelmän toteutuksesta ja erityispiirteistä

- **Lausuntokierros hallituksen esitysluonnoksesta 6.7.2020 – 24.8.2020**

- **Esitys liittyy valtion vuoden 2021 kolmanteen lisätalousarvioesitykseen**

Hallituksen esityksen keskeiset ehdotukset 1/2

- **Alkuperätakuujärjestelmää koskeva kansallinen sääntely laajennettaisiin sähkön lisäksi kaasuun ja vetyyn sekä lämpöön ja jäähdytykseen**

  ➡ ***Laki energian alkuperätakuista***

- **Alkuperätakuita myönnettäisiin jatkossa**
  - uusiutuvilla energialähteillä tuotetulle energialle (sähkö, kaasu, vety, lämpö ja jäähdytys)
  - tehokkaalla yhteistuotannolla tuotetulle sähkölle
  - hukkalämmölle ja –kylmälle sekä
  - ydinvoimalla tuotetulle sähkölle

- **Yleinen varmennusvelvollisuus**
  - Koskee niitä tilanteita, kun myydään tai yritys ilmoittaa käyttäneensä alkuperältään määriteltyä energiaa
  - velvoite varmentaa uusiutuvilla energialähteillä tuotetun energian, ydinvoimalla tuotetun sähkön sekä hukkalämmön ja –kylmän myynti ja käyttö alkuperätakuita peruuttamalla
  - energiamuotokohtaisia poikkeuksia tilanteissa, joissa energian alkuperästä ei ole epäselvyyttä eikä alkuperätakuiden käytön voida katsoa tuovan lisäarvoa

- **Alkuperätakuut voidaan siirtää erillään fyysisen energian siirrosta**

- **Alkuperätakuita myönnetään myös taloudellista tukea saaneelle tuottajalle**
  - Alkuperätakuun markkina-arvo otetaan huomioon tukijärjestelmissä RED II –direktiivin implementoinnin jälkeen

Hallituksen esityksen keskeiset ehdotukset 2/2

- **Sähkön alkuperää koskeva ilmoitusvelvollisuus**
  - sähkönmyyjän koko myynnin energialähdejakauma sekä
  - asiakkaan tuotekohtainen energialähdejakauma

- **Ehdotetussa laissa nimettäisiin kolme organisaatiota alkuperätakuurekisterin ylläpitäjiksi**
  - Sähkön alkuperätakuurekisteristä vastaisi jatkossakin sähkön järjestelmävastaavaksi määrätty kantaverkonhaltija (Fingrid Oyj)
  - Kaasun ja vedyn alkuperätakuurekisteristä vastaisi maakaasujärjestelmän järjestelmävastaavaksi määrätty siirtoverkonhaltija (Gasgrid Finland Oy)
  - Lämmityksen ja jäähdytyksen alkuperätakuurekisterin ylläpitäjänä toimisi Energiavirasto, joka myös valvoisi lain noudattamista

- **Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 30.6.2021.**
  - Siirtymäsäännöksillä turvattaisiin sekä rekisterin ylläpitäjille että ehdotetun lain soveltamisalan piirissä oleville toimijoille riittävä siirtymäaika tehdä lain toimeenpanon edellyttämiä toimenpiteitä
    - Uudet varmennusvelvollisuudet 1.1.2022 alkaen
    - Siirtymäajat todentamiseen ja alkuperätakuurekisterin käyttöönottoon

Suhde perustuslakiin (1/2)

Julkisen hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle (PL 124 §)

- **Sähkön sekä kaasun ja vedyn alkuperätakuurekisterien ylläpitäjät**
  - Kantaverkonhaltijalla ja siirtoverkonhaltijalla on rekisterin ylläpitäjän tehtävissä tarvittava erityisosaaminen ja resurssit
  - Hallinnon yleislakeja sovelletaan
    - Laissa säädetään erikseen rikosoikeudellisen virkavastuun soveltamisesta
  - Energiavirasto valvoo rekisterien ylläpitäjien toimintaa
    - Ennakollinen ja jälkikäteinen valvonta

- **Julkisen hallintotehtävän edelleen siirtäminen**
  - Ehdotettu tehtävien edelleen delegoinnin mahdollisuus rajattu tarkkarajaisesti koskemaan ainoastaan rekisterin ylläpitäjän kokonaan omistamaa tytäryhtiötä
  - Mahdollistaa toimintojen pitämisen erillään järjestelmävastaavien muista toiminnoista
    - tarvittavan erityisosaamisen varmistaminen ja resurssit rekisterin ylläpitotehtävässä
    - helpottaa tehtävän hoitamisesta aiheutuvien kustannusten eriyttämistä ja läpinäkyvyyttä muusta kantaverkonhaltijan ja siirtoverkonhaltijan toiminnasta
  - Vastuu tehtävän asianmukaisesta hoitamisesta säilyy kuitenkin nimetyllä rekisterin ylläpitäjällä
  - Valvonta järjestetty huomioiden tehtävien edelleen siirtämisen

- **Arviointilaitos**
  - Tarpeen tehtävien tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi
  - Sääntelyssä otettu huomioon perusoikeuksien, oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimukset
  - Perustuu erilliseen hyväksymismenettelyyn
    - Hyväksynnän peruuttaminen sidottu vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin sekä siihen, että laitokselle annetut huomautukset ja varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen

Suhde perustuslakiin (2/2)

Tiedonsaantioikeudet (PL 10 §)

- Liittyy kiinteästi direktiivissä säädettyyn velvollisuuteen järjestää valvonta
- Valvontaviranomaiselle oikeus saada alkuperätakuulain säännösten noudattamisen valvontaa varten välttämättömät tiedot
- Tiedonsaantioikeus sidottu välttämättömyyskriteerin lisäksi rajattuun joukkoon toimijoita ja niiden toiminnan valvontaan
    - Energianmyyjät, sähkönmyyjät ja energiatuotantolaitoksien haltijat
        - Yksilöity, mitä välttämättömät tiedot koskevat
    - Sähkön, kaasun ja vedyn alkuperätakuurekisterien ylläpitäjät sekä arviointilaitokset

Tarkastusoikeudet (PL 10 §)

- Valvontaviranomaisen tarkastuksia koskeva toimivalta on rajoitettu, kun kyse on pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitetuista tiloista
    - Sidottu välttämättömyyskriteeriin sekä ”on syytä epäillä” vaatimukseen vankeusuhkaisista rikoksista

Muutoksenhaku (PL 21 §)

- Turvattu perustuslain vaatimusten mukaisesti, viitataan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin
- Oikaisuvaatimusmenettelyä sovelletaan rekisterin ylläpitäjien ja arviointilaitoksien päätöksiin

Asetuksenantovaltuudet (PL 80 §)

- Sijoitettu asianomaisen säännöksen yhteyteen, joka sisältää säänneltävästä asiasta perussäännökset
- Perustuvat täsmällisiin ja tarkkarajaisiin säännöksiin yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista

Hallituksen esityksen vaikutukset

- **Sääntelyn taloudelliset vaikutukset toiminnanharjoittajiin vaihtelevat energiamuodottain**
  - Sähkön alkuperätakuujärjestelmän osalta sääntelyyn tulevat muutokset ovat vähäisiä ja siten myös vaikutukset
  - Kaasun ja vedyn sekä lämmön ja jäähdytyksen osalta ehdotuksen vaikutukset toiminnanharjoittajille nykytilaan verrattuna ovat merkittäviä, koska jatkossa varmennusvelvoite koskisi myös niitä niiden markkinoidessa tai myydessä alkuperältään määriteltyä energiaa erikseen määriteltyjä poikkeuksia lukuun ottamatta
- **Alkuperätakuiden avulla mahdollistetaan energiankäyttäjille energian alkuperää koskevien valintojen tekeminen ja lisätään energiankäyttäjien luottamusta energian alkuperästä esitettäviin väitteisiin**
  - Toimiva ja luotettava alkuperätakuujärjestelmä mahdollistaa uusiutuvan energian kysynnän kasvamisen ja sitä kautta aiheutuvat myönteiset ympäristövaikutukset
- **Energiaviraston laajentuvat tehtävät edellyttävät viraston henkilöresurssien lisäämistä ja sähköisen alkuperätakuurekisterin kehittämistä**
  - Vuoden 2021 kolmanteen lisätalousarvioesitykseen sisältyy määrärahan lisäys Energiaviraston toimintamenoihin energian alkuperätakuita koskevan lainsäädännön toimeenpanoon
  - Budjettirahoituksen tarvetta tarkastellaan vuoden 2022 jälkeen uudestaan, kun alkuperätakuumarkkinan kokoa voidaan perustellusti arvioida
- **Muiden rekisterin ylläpitäjien osalta kustannukset katetaan toimijoilta perittävillä maksuilla**

Kiitos!